

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

103. Mutuatione monetæ facta, cuius temporis æstimatio, vel quantitas in mutuo reddendo speranda sit? Ex p. 8. tr. 7. & Misc. res. 18.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

contractus fuit, solutio facienda esset, non tantumdem, sed plus minūve, quam est acceptum, redderetur: id quod a mutui natura quam maxime abhorret, quippe in quo hoc tacite actum intelligitur, non solum in eodem genere, sed eadem quocumque bonitate solvatur, qua datum est d. l. 3. ff. eod. tit.

3. Alterum fundamentum dependet ex l. Rutilia Pol- la 69. ff. de contrab. empt. ubi aperte Proculus statuit, in contractibus eam aestimationem incipiendam esse, quae fuit tempore contractus, cui assentiri videtur Affri- canus in l. cum quis 22. ff. de oblig. & actionibus, nec non Innocentius, eius nominis III. in predicto c. oim 20. de censib. non obscure tradens, ad tempus contractus, quo denarii Papientes promissi sunt, respiciendum: & Grego- rius IX. in d. c. penult. ibi, solutione prioris pecun- iae (quod ad tempus contractus referretur) vel si non sit in vii. aestimatione pensionis antiquae, &c.

4. Tertium fundamentum tale est: Omnis obligatio, quae ex datione pecuniae oritur, ratione aestimatio- nis certa est. l. nummis 3. vers. cum certa sit ff. de in litem iurand. l. 1. in princ. ff. de condit. iuric. l. ideo 3. vers. sic. pecuniarum quoque ff. de eo. quod certo loco &c. Ergo ex mutatione monetæ illa haec obligatio, quae initio contra- ctus certa fuit, haudquaquam variari, & incerta fieri, sed in tempore contractus certitudine persistere ac per- manere debet, argum. i. fundum Cornelianum 28. vers. sic. praesens aestimatio. ff. de novationib. & l. hominem 37. ibi, aestimatio eius a id potius tempus &c. ff. mandati.

5. Quorum fundamentum sumitur à natura mutui, quippe quae periculum rei mutuo acceptæ ad debitorem transfert, non tam quod ipsius gratia mutuum contra- hitur, quam quod is rei mutuo acceptæ dominus factus est: haec proinde si vllum periculum hoc casu versaretur, illud nulli alij, quam ipsi debitori, tanquam domino ad- cribendum esset, hoc principio nostro. si ut certo 5. §. n. videtur ff. commodat. & l. signus 9. c. de pignorat. alt. one.

6. Quintum fundamentum ex eo constat, quod si di- minutio valoris thalerorum, siue aureorum, in mutuo da- torum creditoris damno cederet, veluti fieri oporteret, si non contractus, sed solutionis tempus attendendum esset, hoc absurdum sequeretur, creditori officium suum damnosum esse debere, dum videlicet ex eo quod debi- tori credendo benefecit, damno afficeretur. Contra verò debitor non solum vltura temporis fuisset, sed & lucrum faceret ex eo, quod plures aureos, siue thaleros expendit, in ea nimirum aestimatione, quae tempore contractus fuit: cuiusmodi iniquitati ipsa ratio aduer- satari; quippe quae dicitur, ne quiquam ex suo officio, quod eius, cum quo contraxit, non etiam commodi sui causa fecit, damnum patiat. sed si quis 7. ff. quem- modu. rest. aperiat. l. si servus 61. §. quod verò 5. ff. de furt. l. verò 12. §. si mihi 9. ff. mandati. l. ab ieiunia 140. ff. de regul. iur.

7. Sextum fundamentum deponitur ex causa mutui finali. Cum enim mutuum eum in finem sit indu- ctum, ut necessitati commodi, quae proximi per illud subueniatur, est profectò, quod debitor commodum eius, quod accepit mutuum, habeat tantisper, dum moræ argui non potest: tantum abest, ut si valor mon- etæ interim auctus fuerit, damnus hoc ad ipsum de- bitorem redundare debeat. Quemadmodum & vice ver- sa, si valor pecuniae mutuo acceptæ imminutus sit, ini- quum ducendum non est, si debitor suppleat id, quod valori pristino, qui videlicet tempore contractus fuit interim decessit: cum eum pecuniae valorem creditori restituat, quem acceptum protinus suos in vltus conuer- tit. D. Philipp. Matthaeus ad d. l. 3. ff. de reb. credit. pag. 40 Bronchorst. d. centur. 1. assertio. 64. edit. 1.

8. Postremum fundamentum desumitur à verosimi- mili contrahentium mente, quorsum nunquam re- vertendum, praesertim verò in contractibus. l. sed Cel- sus 6. §. 1. ibi, potius id, quod actum, quam quod di- ctum sequendum. & l. fistulas 78. in princ. ff. de con- Tom. VI.

trahend. emptio. & in conventionibus 219. ff. de verbo- rum significat. leg. vltim. ibi, cum sit iustum, voluma- rei contrahentium magis, quam verborum conceptionem inspicere. Codic. quae res pignori obligari poss. l. enic. ibi, ne propter nimiam subtilitatem verborum latitudo volun- tatis contrahentium impediatur. Codic. ut actiones ad ha- rede, &c. Et cum mens patet, de verbis parum cura- dum, l. 1. & tot. tit. Cod. plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipitur. Philippus Decius in l. semper in stipulationibus 34. n. vers. sic. verba non sunt curanda, &c. ff. de regul. iur. Verba quippe se habent ut corpus, & superficies: mens verò, ut spiritus & anima, teste Au- gustino canor. seculo 12. distinet. & R. olan. Valle con- sil. 70. n. 16 volum. 3. Ceterum contrahentes à d. nummi (quatenus lege & aestimatione publica nummi) valo- rem, non nummi corpus, seu massam respexisse, eadem- que valorem in obligationem deduxisse censentur. Quoniam verisimilius est, eos consensisse in id, quod praesens fuit, quam quod sub incerto esse potuit. l. ita esset. 7. vers. quia praesens tempus semper intellegere. & ff. de aur. & argent. legat. dist. leg. 1. in fine princij. i. ibi, usum, dominiumque non ex substantia, sed quanti- tate, &c. ff. de contrab. empti. Quare similiter conclu- dendum, bonitate monetæ extrinseca, quae in valore consistit, immutata ad tempus contractus, quae tum aestimatio monetæ fuerit communis, respiciendam, & secundum eam solutionem faciendam esse: & consequenter incrementum monetæ, in eo casu, debi- toris lucro; decrementum contra, eiusdem damno ce- dere.

9. Nec supradictis obstat textus in l. cum certum 9. ff. de auro, & argent. legat. ubi Modestinus respondit: Si certum auri, vel argenti pondus legatum, & non species designata sit, sed genus, ut sit in mutuo, puta si quinque pondo legata sint, non materiam, sed pre- tium, siue aestimationem praesentis temporis praestari debere: cuiusmodi tempus praesens vix intelligi potest de tempore alio, quam quo solutio facienda est. Ete- nim verba ista, praesentis temporis, haudquaquam de tempore solutionis, sed de tempore, quo testamen- tum est conditum, exaudienda sunt, per leg. uxorem 41. §. testamento 4. ff. de leg. 3. & d. l. si ita 7. ff. de aur. & ar- gent. leg. ubi tam Scaevola, quam Paulus aestimationem rei legatae in dubio ad tempus conditi testamenti re- ferri volunt, quod verisimilius sit, testatorem verba sua intellexisse de illa aestimatione, quam praesens vidit, & scivit: eum futuram monetæ mutationem ne diuinare quidem potuerit. argument. l. Julianus 6. ibi, nec adven- titij casus compendandi sunt, qui & a quibus manus missi liberi non sunt. Pinel. ad rubr. Cod. de restitu. vendit. part. 1. d. 3. n. 23.

10. Nihil autem obstat, quod aliud sit res ipsa, & aliud eiusdem aestimatio: & id praestari oporteat, quod in obligatione est, argument. l. si ita fideiussu- rem 42. ff. de fideiussoribus, & l. fin. Cod. de fideicom- missariis liberariis. Atqui res, siue ipsa centum (exem- pli gratia) aureorum, seu thalerorum corpora in obli- gatione consistant. Haec igitur, quantumvis eorum aestimatione mutata, praestari debeant. Nam respon- detur, hoc argumentum falso inniti principio: quoniam praesupponit, aureum aestimari ex materia potius & auro, quam valore imposto: ac nummis cre- ditis, non principaliter potestatem & valorem, sed cor- pora certa aureorum esse credita: quod superius suffi- cienter refutatum est, ex d. l. 1. ff. de contrab. empti. & indicatum, nummum, sub ratione quantitatis in mu- tuum deduci, adeoque non corpora aureorum, sed ipsum valorem mutuo dari. Hic igitur si restituatur, recipit creditor, quod dedit, & quod in obligatione fuit, quodque ipsi debebatur.

11. Sic quoque nihil negotij facessit, praallegata l. creditorem 99. ff. de solutionib. ex qua inferitur, quod d. que- P 2 admodum

admodum creditor nummos in aliam formam recipere non cogitur, si damnatum aliquod inde passurus est: ita nec pecuniam numeratam in aestimatione maiori, quam expendit, accipere teneatur, cum haud sine damno id sit facturus. Creditor enim damnatum nullum patitur, quando eandem pecuniam aestimationem recipit, quam expendit. Nec cuiquam iniquum videbitur, aucta aestimationis commodum creditori adimi, cum initio sponte usu pecuniae sese abdicarit, contentus parem eius aestimationem postea recipere: eoque aequius hanc, si quae est, iacturam creditor ferret, quod etiam spem commodi habet. Etenim si immunita fuisset pecuniae a se data aestimatio debitor defectum illum similiter supplere teneretur, ita ut creditor eandem illam pecuniam aestimationem, quam erogavit, habere posset. Et alias insuper vitium est, ex fortuito dubioque euentu neutrum laesum censei, argum. *leg. si pater. 12. Cod. de inoffic. test. l. i. §. olei 21. Cod. de locat. o. Ergo, &c.*

12. Et ita hanc posteriorem sententiam docet Decius *num. 56. Bolognetus num. 73. Donellus num. 11. in di. l. leg. 3. de reb. credit.* Decianus *vol. 1. resp. 11. n. 92. S. c. t. de Regularib. lib. 2. c. 7. n. 148. Arnulfus de re. Maies. lib. 1. c. 7. num. 3. Couarr. de ver. num. in colla. §. vnic. n. 3. lib. 2. c. 207. n. 9. & 10. Beloldus tract. de mutuo, c. 9. n. 9. Bocerus tract. de iure monet. c. 2. n. 13. Mynsingerus cent. 4. obseru. 1.*

RESOL. CIV.

Olim in hoc Regno propter monetam rationem promulgatam fuit Edictum ab Excellentissimo Pro-Rege Marchione Villeno, ut in posterum omnia genera monetarum secundum pondus valerent, & expenderebantur, cum hoc sciret multante Edicti promulgationem omnem pecuniam, vel mutuo dederunt, vel ex ea res emerunt. Quaestio fuit, an talis an hoc cum crimine, & onere restitutionis factum fuerit?

Et an Princeps, & eius Consiliarij teneantur ad restitutionem; si ex eorum negligentia illa notitia legis promulganda peruenit ad aures subditorum, unde ipsi postea ex tali scientia merces vendiderunt, cum aliorum detrimento? Ex p. 1. tr. 8. Ref. 54.

Quoad hoc lege supra doctrinam Ref. 96. 97. & 101.

§. 1. **M**ulti Theologi tunc affirmantem sententiam sustinuerunt, nec quidem improbabili- ter: nam lex futura Pragmatica Principis debet esse omnibus communis, tam inficis, quam conficis, etiam antequam promulgetur; & sic in fraudem eius facit, qui ante promulgationem futuram, & ignorantiam ab aliis, plus distrahit, quam distracturus foret de re imminenda, quoad valorem per legem publicam. Deinde, si Princeps alicui aperiret futurum decretum ante promulgationem, & hic occasione talis notitiae cum aliorum damno plus moneta, & mercium distraheret, ut ditaretur; teneretur quidem ad restitutionem, quia fuit causa illius damni. Ergo etiam ille tenebitur, qui hac occasione ditatus est, quomodocumque ea scientia ad ipsum deuenit. Et ita in terminis sequuti sunt hanc sententiam Molina *rom. 2. disp. 3. §. 4. In hoc tamen Reginaldus in sua praxi, rom. 2. lib. 25. c. 23. n. 345. Rebellus de oblig. iustit. p. 2. lib. 9. q. 6. n. 7. & Pinellus C. de rescind. vend. p. 3. c. 2. n. 22.*

2. Sed ego contrariam sententiam consului, nixus autoritate Lessij *lib. 2. c. 21. dub. 5. num. 45. Ioan. Sala tr. de empt. & vendit. dub. 32. num. 8. ad 1. Homoboni in exam. Eccles. p. 2. tr. 9. cap. 3. quae. 4. & Barthol. à S. Fausto in spec. Confess. disp. 16. quae. 19. num. 2. qui citat Couarruam, Sotum, Caietanum, Bannez, & Aragonium.* Et ratio est manifesta: nam lex ex communi sententia DD. non obligat ante Iudicis promulgationem: ergo, etiam si aliquis sciret decretum à Principe condi-

* Sap. hoc signaret in Ref. vlt. not. praeterita propè finem.

tum circa monetam, vel alias merces; tamen, dum non est promulgatum, non obligabit, neque vllam vim habebit; & ideo antiquum pretium durabit. Nec valet dicere, ait Lessius, *vbi supra*, quod hoc procederet in illo, qui distraheret monetam, vel alias merces bona fide; non tamen in illo, qui ex notitia huius decreti, venderet plus mercium, quam alioquin erat venditurus: nam responderetur, quod talis vitium iure suo, nec aliqua lex vetat, ne vtatur notitia illius decreti in suum commodum.

3. Hanc etiam opinionem sequitur Comitulus *in respons. mor. lib. 3. q. 32. n. 6.* Obserua tamen, quod Princeps, eiusque Consiliarij teneantur ad restitutionem, si ex eorum negligentia illa notitia legis promulganda peruenit ad aures subditorum; unde ipsi postea ex tali scientia vendiderunt merces cum aliorum detrimento. Et ratio est: quia tenentur ex officio curare, ne detrimentum hoc aliis sequatur: ceteri vero ciues, minime. Videant Consiliarij, quanto silentio in istis negotiis est procedendum.

RESOL. CV.

An pro nummis aureis simpliciter, sive generaliter datis, debitor possit alterius generis nummos argenteos, ereofque, inuito creditore, soluere? Ex p. 3. tr. 7. & Mis. Ref. 19.

§. 1. **C**asus est curiosus, & quotidianus, & ad illum negatiue respondet Henricus Bocerus *tr. de Regularib. c. 2. n. 29.* Naturalis namque conditio, ait ipse, mutui, haec est, vt id quod mutuo datum est, in eodem genere, & qualitate eadem reddatur, §. *Quoniam*, ibi, sed alia eiusdem naturae & qualitatis reddatur. *Instit. quib. mod. re. contrab. oblig. l. 2. in princ.* ibi, sed idem genus, & *d. l. 3.* ibi, rem qua ex eodem genere fit reddere, *ff. de reb. credit.* Cum ergo diuersi generis sint, diuersae item qualitates auri nummi, & nummi argentei, non est cogendus creditor, qui aureos certo numero credit, vt argenteam pecuniam recipiat. Cum item thaleri genere, & qualitate à minuta differant pecunia, creditor qui thaleros ad certum numerum dedit mutuos, minutam recipere pecuniam, haud cogi debet.

2. Confirmat eandem conclusionem textus in *Novell. c. 3.* vbi disponitur, iustum non esse, vt qui mutauit aurum, quicquam aliud ei inuito soluatur, nisi debitor ad auri restitutionem idoneus non sit. Extra casum ergo impossibilitatis regulariter pro aureis reddendi sunt aurei, non alia pecunia, & pro mutuis thaleris reddendi alij thaleri, non minuta pecunia.

3. Accedit hic quod aliud pro alio, inuito creditore, solui non potest, *l. 1. §. 1. ff. de reb. credit.*

4. Robur accipit hoc pronunciatum ex *l. vnic. Cod. de argentei pretio, quod thesauris inferitur. l. 1. c.* vbi provincijs, quae argentum debent Imperatori sisco, specialiter priuilegium tribuit soluendi aureos. Unde patet, quod regulariter sine speciali concessione iuris alia pecunia pro alia inuito creditore solui non possit, pro aurea scilicet moneta argentea, vel pro hac illa, vel pro grandioribus, nummis, pecunia minuta, *ad dist. Nouell. c. 3. mibi pag. 50. & ad l. quoniam 59. in fin. ff. de verb. oblig. & in lib. 28. Pauli ad edictum, pag. 25. & seq.*

5. Quae sententia ulterius & hac ratione ex principis naturae petita egregie probatur, quod alteri per alterum iniqua conditio inferri non debet, *l. non debet 4. ff. de reg. iur.* Solutio autem alterius generis monetae, minuta maxime, non modica plerumque incommoda habet: siquidem non modò minuta pecunia summa magna ad gestationem creditori grauis est, & onerosa, & maiori cum sumptu & periculo etiam peragrè transportatur, sed & non facile & commodè erogari potest minuta pecunia, sicut auri, vel thaleri, maxime si ad emendos